

Jij bent toch mijn dochter?

Sarah Blom

*Jij bent toch
mijn dochter?*

Een jonge psycholoog strijdt voor mensen met dementie

Uitgeverij De Arbeiderspers
Amsterdam • Antwerpen

Eerste t/m vijfde druk november 2018

Omwille van de privacy van de betrokkenen zijn namen, bepaalde feiten en persoonskenmerken aangepast.

Copyright © 2018 Sarah Blom

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, fotokopie of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van bv Uitgeverij De Arbeiderspers, Weteringschans 259, 1017 XJ Amsterdam.

Omslagontwerp: Marieke Oele
Omslagfoto: Merlijn Doomernik
Zetwerk: Mat-Zet bv, Soest

ISBN 978 90 295 2734 7/ NUR 320

www.oudwordenmetzorg.nl
www.arbeiderspers.nl

Inhoud

Voorwoord	7
Een Rolling Stone	9
Zij is mijn vrouw	20
Als de vogel maar komt	29
Een mond vol tanden	37
Heilige Moeder Maria	44
Cupmaat D	51
Taartendoos, heb je een vuurtje voor mij?	63
Kutvogels	71
Bij papa op schoot	81
Nederland in beweging	90
Een vijver vol eenden	108
Een romantisch diner voor twee	118
Turks fruit	124
Dit is rode Stien	132
Kees is mijn vriend	143
Nog één keer met zijn twee	149
De zaak-Van Zetten	153
Ik zit hier tussen allemaal gekken	164
De laatste druppel	172
Een kaart met kerst	177
Een kopstoot	186
Ik ben een raaskal	190
Zeg, heb je al geneukt?	194
Je moet er geen gewoonte van maken	202
Geef acht!	207

Voorwoord

Een boek schrijven over mijn leven als ouderenpsycholoog? Onmogelijk, was mijn eerste gedachte toen dit verzoek mij bereikte. In al die jaren dat ik werkzaam ben in ‘de wereld van dementie’ heb ik mij elke dag minstens één keer geroerd, overdonderd of verwonderd gevoeld. Hoe breng je al die ervaringen samen tot één alleszeggend boek?

Het schrijven bracht mensen terug tot leven, die zich tot dan toe stilletjes in de uithoeken van mijn geest hadden opgehouden. Ik ben hun veel verschuldigd. Deze mensen hebben mijn leven verrijkt en ik ben er zeker van dat zij uw leven ook zullen verrijken.

Meneer Vermeer, mevrouw Hartenkamp, en ieder ander die zich heeft moeten instellen op een leven vol verlies; dit boek is een ode aan u. U heeft mij leren leven.

Tiny, Nico en ieder ander die zich dagelijks inzet voor onze kwetsbare medemens; dit boek is ook een ode aan jullie. Jullie hebben mij leren inzien dat je samen zoveel meer bereikt.

En Peter, Olivia en ieder ander met die grote verantwoordelijkheid om de touwtjes in het ‘zorgbedrijf’ aan elkaar te knopen; dit boek is ook zeker een ode aan jullie. Jullie hebben mij leren strijden.

In de wereld van dementie gaan liefde en strijd hand in hand. Overal zie ik de liefde van mantelzorgers samengaan met hun strijd tegen irritatie en onmacht, en de passie van verzorgenden met een gevecht tegen uitputting en verbittering. Laten we niet langer weggijken, ook niet wanneer dit betekent dat we zelf de strijdbijl moeten oppakken voor een betere zorg.

Het is de reden dat ik doe wat ik doe. Met onze muziektheatervoorstelling *Dag Mama* willen we laten zien wat dementie met betrokkenen doet, om vervolgens de belangrijkste inzichten en handvatten aan te reiken, zodat we als naaste en zorgverlener het b ste kunnen geven, aan de mens met dementie  n aan elkaar. Het is geweldig hoeveel mensen we hier wekelijks gelukkiger mee kunnen maken. Hiervoor ben ik mijn moeder en broers, met hun artistieke, muzikale en academische toewijding eeuwig dankbaar.

Dit boek is een aanvulling op *Dag Mama*. Het neemt u mee in de unieke belevingswereld van 25 mensen met dementie. U zult merken dat deze belevingswereld, net als die van ons, bestaat uit pieken en dalen. Ieder verhaal laat u anders kijken naar problemen en oplossingen.

Ik wil u bedanken dat u dit boek heeft opgepakt. Leer en geniet van deze bijzondere mensen, zoals ik dat heb gedaan, dan is hun strijd niet voor niets geweest. Ik wens u veel sterkte en moois toe in uw eigen proces, of u nu naaste, zorgverlener, manager, vrijwilliger of gewoon geïnteresseerd bent.

Lees dit boek als een boek over het leven! Bedankt!

Sarah Blom

Een Rolling Stone

Meneer Dumoulin

‘Ik snap hier echt helemaal niks van. Hij heeft mij nog nooit iets misdaan!’ Verpleegkundige Dewi zit met haar armen over elkaar, irritatie druipt van haar gezicht. ‘Hij voelt het, hoor, hoe er over hem gedacht wordt.’

Sophie kijkt naar de teamleider. ‘Ik kan er niets aan doen dat ik hem eng vind.’

‘Maar waarom dan?’ vraagt Dewi. ‘Leg mij dan eens uit wat er eng aan hem is.’

‘Gewoon wat hij doet, hoe hij kijkt, wat hij dan zegt. Soms staat hij zo achter je in de keuken. Ik krijg er de rillingen van over mijn lijf.’

‘Ik heb dat ook hoor,’ vult Rosalie aan. ‘Je hoort weleens over hem, over zijn verleden en zo, dat hij iemand heeft neergestoken.’

Dewi lacht. ‘Ja hoor. En hij heeft iemand vermoord!’

Dan grijpt de teamleider in. ‘Kom op, jongens, iedereen moet hier kunnen zeggen wat hij wil. Daarvoor is dit overleg.’

‘Maar feit is toch dat hij de vrijwilliger bijna het ziekenhuis in heeft geslagen?’ zegt Rosalie.

De teamleider denkt even na en richt zich dan tot mij: ‘Sarah, zou jij nog voor het weekend eens bij hem langs

willen gaan? Gewoon om eens kennis te maken? En let een beetje op jezelf.’

Met die woorden in mijn hoofd ga ik de volgende dag bij hem langs. Ik klop op de deur en ga naar binnen. Terwijl ik over de gele vlekken op de vloer stap, raak ik haast bedwelmd door de rook.

Edo Dumoulin zit op de rand van zijn bed, naast een raam dat uitzicht verschaft op de binnentuin. Hij draagt een versleten joggingbroek en t-shirt met kleine gaatjes, alsof er motjes in hebben gewoond. Zijn haar is lang, zijn nagels zijn vergeeld. Hij bekijkt mij van top tot teen en zegt geen woord. Geen hallo, geen dag, geen wat komt u doen.

Ik heb de verkeerde kleren aangetrokken, mijn broek en top zijn iets te strak. En stom, die ketting had ik vandaag moeten afdoen. Ik heb hem doorgaans juist om voor de bewoners, die er opmerkingen over maken: ‘O meisje, wat zijn dat voor steentjes? Wat een vrolijke kleuren, wat mooi!’ Zo komt er dan een gesprek op gang. Edo kijkt vooral naar het gebied waar mijn ketting op rust. Mijn borsten. Dan moet hij goed kijken, denk ik bij mezelf, want er valt weinig te zien.

Zijn ogen glijden af naar beneden, via mijn broek naar mijn schoenen met hakjes – niet te hoog, want ik moet heel wat kilometers afleggen op een dag. Dan doet hij zijn mond open: ‘Hou je van The Beatles of The Rolling Stones?’

Deze vraag zag ik niet aankomen. Ik zet mijn meest bedenkelijke blik op; een verkeerd antwoord kan ernstige gevolgen hebben, mogelijk zelfs een ziekenhuisopname. Rolling Stones? Beatles? Ik ben een lafbek, ik kies voor allebei. ‘Ik vind ze allebei goed.’

‘Dus je bent niet méér een Beatles-fan.’ Hij kijkt mij streng aan.

Fuck, ik twijfel. Misschien heb ik het verkeerde antwoord gegeven. ‘Beatles-fan... ja, wat zal ik zeggen.’

Edo heeft lange haren, je zou er een oude rocker in kunnen zien. Ik denk even goed na. En dan zet ik in op The Rolling Stones.

Er verschijnt een glimlachje op zijn gezicht. ‘Rolling Stones, dat was muziek, dat wordt niet meer gemaakt.’

‘Nee,’ antwoord ik beslist.

Edo woont alweer een flinke tijd hier in dit verpleeghuiscomplex. Hij is eigenaardig, eigenzinnig. Bezittingen heeft hij niet. Geen foto’s, geen schilderijen, geen prenten aan de wand. Enkel een lege asbak, een oude tv en een dekbed van wit katoen met zwarte vegen.

Edo trilt zenuwachtig met zijn been. Hij vervolgt: ‘Wat vind jij nou van hier?’

Heel eerlijk: ik vind het een leuke plek. Er verblijven bijzondere mensen met dementie. Zoals mevrouw Carpet, die iedere dag een losse tand terug in haar mond wurmt met acrylaatkit. Gezond is het niet, maar mevrouw op andere gedachten brengen lukt niet. Ze zweert erbij: ‘Blijft goed zitten.’ Het is een geweldig gezicht, mevrouw Carpet met een groot kitpistool in haar mond. ‘Goedkoop ook, ik kan het anderen van harte aanbevelen.’

Ik besluit gewoon eerlijk te antwoorden. We zien wel hoever ik kom in dit gesprek. ‘Ik vind het spannend om hier te zijn, Edo.’

Ha, die zag hij niet aankomen. Edo steekt zijn hoofd een beetje de lucht in, herhaalt mijn woorden en maakt dan plots een schijnbeweging. Even lijkt het alsof hij gaat uithalen. Ik schiet naar achteren, en Edo begint hard te lachen: ‘Hahahaha.’

Mijn hart bonst in mijn keel. Misschien is hij me aan het

uittesten, om te kijken wat voor vlees hij in de kuip heeft. Ik moet mij snel herpakken. Je angst laten zien is in veel gevallen niet handig. Edo kan er onrustig van worden, met alle gevolgen van dien. Zijn vrijwilliger heeft hij onlangs al bijna het ziekenhuis in geslagen. Als ik niet oppas, wacht mij hetzelfde lot.

Resoluut steek ik mijn hand uit.

Edo kijkt ernaar, dan nog een keer naar mijn borsten, mijn ogen. Ten slotte geeft hij mij een hand. Het is een plakkerige. Edo knijpt, en ik laat het toe. Hij knijpt iets harder, zijn mond trekt een beetje. Dan laat hij los. ‘Oké.’

Hij staat op. Met zijn plakkerige hand zet hij zich af tegen het bed. Het kraakt. Hij loopt een paar passen richting zijn oude tv. Met mijn blik volg ik zijn lange dunne lichaam, dat wat slungelig oogt. Grijsblonde haren zitten op zijn achterhoofd geplet.

Bij de tv blijft hij staan. ‘Je moet nooit mensen vertrouwen die achter je staan.’

Ik word weer een beetje zenuwachtig. Doelt hij nu op mij?

‘Geloof mij, mensen die achter je rug praten, dat zijn foute types. Daar moet je voor oppassen.’

Ik hou mijn mond maar even dicht en kijk naar de dikke blauwe spataderen op zijn been. Edo heeft een korte broek aan en open sandalen, wat nogal opvallend is met de winterse temperaturen buiten. Op zijn tenen groeien lange zwarte haren. Hij is sowieso zwaar behaard, wat hem een enigszins woest voorkomen geeft.

Plots draait hij zich om. ‘We zeggen niks meer?’

Van zijn tenen schiet mijn blik naar zijn gezicht. ‘Uh, ja, mensen die achter je rug om praten hebben niet de moed om het in je gezicht te doen.’

Hij knijpt zijn ogen een beetje samen en blijft mij aan-

staren. Zal ik terugkijken? Mensen die je niet in de ogen durven te kijken, hebben vaak iets te verbergen, althans dat zou hij kunnen denken. Ik kijk hem dus in zijn donkere bruine ogen.

Edo begint hard te lachen, en ik lach mee. Samen lachen we een aantal seconden. Plots stopt hij: 'Kom mee.' Edo stapt de gang op, en ik volg hem. Hij sluipt langs de deuren van medebewoners, langs de zusterpost, langs meneer Hemmer en mevrouw Rotink, die naar André Rieu zitten te luisteren, langs meneer Jansen, die een modelvliegtuigje bouwt op zijn kamer. Bij de deur van de huiskamer, waar zuster Petra net de boodschappen opbergt in de keukenkastjes, blijft hij staan. 'Hallo!' brult hij.

Petra kijkt verschrikt en laat een pak fusilli uit haar handen vallen. Ze doet een paar stappen naar achteren en grijpt het aanrechtblad vast.

Edo steekt zijn vinger op en loopt dwars door de huiskamer de gang weer op. Hij kijkt naar rechts, naar mij.

Ik steek mijn hand op. 'Hoi.'

Hij knikt even. We lopen langs een rij deuren. Edo is op zoek naar mensen, althans zo lijkt het. Aan het einde van de gang staan twee familieleden en een vrijwilliger te praten voor de open deur van mevrouw Visser.

Edo roept: 'I see you!'

Ze kijken hem aan en vliegen het deurgat in.

Edo stopt en kijkt met grote ogen naar de plek waar net nog drie mensen stonden. Op het bankje in de gang gaat hij even zitten. Zijn stemming is gespannen. 'Sukkels, suk-kels, wat een suk-kels. Bange schijterds.'

Ik ga naast hem zitten. 'Zijn ze bang voor u?'

'Ze lopen weg, de schijterds.'

'Ik ben niet bang,' zeg ik, en ik steek mijn hand uit.

Edo kijkt ernaar.

Ik besluit hem wat uit te dagen. ‘Potje handdrukken?’ Ik breng mijn hand wat dichterbij hem toe. ‘Nou? Of durft u niet?’

Ik lach; Edo kijkt bloedserieus. Hij lijkt te twijfelen, maar werpt dan zijn plakkerige hand in de mijne. Op mijn knie beginnen we te drukken. Verdorie, hij is sterk. Ik geef mij al snel gewonnen. Of eigenlijk, heel eerlijk, verlies ik dik.

‘Verdorie, ik ben gewoon ingemaakt. U kent uw eigen krachten niet.’

Edo lijkt niet onder de indruk en kijkt voor zich uit. Hij staat op en begint weer te lopen. Ik blijf even zitten en kijk naar deze eenzame man. Twee zonen die hij af en toe ziet, een ex-vrouw die hem nog weleens bezoekt. Meer is er niet. Verzorgenden en vrijwilligers die bang voor hem zijn. Verhalen die de ronde doen. Hij weet het, denk ik, hij voelt het. Ook nu weer.

Edo loopt langs het rookhok in de hoek van de gang en drukt zijn neus tegen het glas. Dan tikt hij op het raam. Het blijft stil. Misschien zitten er mensen in en reageren ze niet. Misschien is er niemand. Maar dan opent er plots een deur. Het is Dewi, een fervent rookster met een neuspiercing en felrood geverfde haren.

‘Ha Edo!’ Ze geeft hem een klap op zijn schouder. ‘Oude rocker. Heb je die nieuwe plaat al gehoord van Justin Bieber?’

‘Justin Bieber is een mietje.’

Dewi begint te lachen. ‘En hoe is het met de rollende stenen?’ Ze begint te zingen: ‘I see a red door and I want it painted black. No colors anymore, I want them to...’ Ze pakt zijn handen vast en begint te dansen.

Edo valt in. Het is alsof honderd valse kraaien tegelijkertijd inzetten. Het heuptasje van Dewi schiet op en neer.

Edo danst houtherig mee. Even ben ik getuige van een moment waarvoor ik ooit de zorg in ben gegaan. Letterlijk meebewegen en je openstellen. De haren van Edo dansen langs zijn lange gezicht. En ik lach. Ik hou van Dewi, en ik hou van mijn werk.

Dewi slaat hem als een makker op zijn rug. 'Ik ga weer, zie je straks.' Fluitend loopt ze weg.

Edo kijkt haar na. Ik sla licht onzeker op zijn rug. Dezelfde man waarvoor ik even angst voelde, sla ik op zijn rug.

Even staan we naast elkaar, Edo en ik, schouder aan schouder, maar dan wandelt hij het rookhok in. Ik bestudeer hem. Met zijn hand glijdt hij langs lege asbakken. Hij pakt er af en toe een stompje uit en legt het weer terug. Bij de deur blijft hij staan, draait zich nog eenmaal om. Hij stopt een peukje in zijn mond, loopt de gang op en gaat de woonkamer binnen. Ik volg hem.

Edo lijkt mij totaal vergeten. Hij ploft neer in de zwartleren stoel onder de grote Action-klok, aan het kleine tafeltje bij het raam. Het is stil in de woonkamer. Hij kijkt rond. Naar het schilderijtje aan de wand, de tv, de nepbloemen in de vensterbank, en naar Rosalie in de keuken. Met zijn blik volgt hij haar. Rosalie snijdt een cake in plakjes en schenkt glaasjes limonade in. Edo pakt een plastic bloempot van de vensterbank en zet hem met een klap op tafel. Dan begint hij met zijn vingers op het tafelblad te drummen.

Rosalie kijkt even om, pakt dan een glas van het aanrecht en loopt op Edo af. Even kijken ze elkaar in de ogen; het blijft opvallend stil. Er klinkt geen hallo, geen dag of iets anders. Rosalie zet het glas neer, en net wanneer ze zich om wil draaien, grijpt Edo haar arm vast. Hij zoekt haar blik. Rosalie schrikt en trekt haar arm meteen terug.

Edo kijkt verbaasd en houdt haar nog wat steviger vast.

‘Edo, wat doe je? Hé!’ Er klinkt irritatie door in haar stem.

Edo reageert niet. Met haar andere hand grijpt ze zijn vingers vast en probeert die los te wrikken.

De ogen van Edo worden groter en groter. Ik twijfel. Moet ik eropaf stappen? Het kan alles in één klap doen escaleren, met alle gevolgen van dien.

Dan staat Edo plots op. Rosalie lijkt te willen schreeuwen, maar doet het niet.

Edo staart in haar ogen en leunt wat naar voren. Met de seconde wordt de situatie onduidelijker. Wat gaat er gebeuren? Met zijn neus raakt hij bijna haar gezicht. Alles gaat vliegensvlug.

Dan blaast hij zachtjes in haar gezicht.

Rosalie begint te schreeuwen. ‘Hé Edo, hou op, ga van mij af!’

Ze geeft hem een flinke duw, waardoor hij naar achteren schiet en haar met zich meetrekt. Dan duwt hij Rosalie van zich af. Ze valt op de grond. Even is het heel stil.

Het is de stilte voor de storm.

Rosalie kijkt rond en begint dan hard te schreeuwen. ‘Kijk nou wat hij doet! Verdomme, waarom wordt er dan ook niet naar mij geluisterd!’

Edo kijkt naar Rosalie en dan naar de lichttroze aanmaaklimonade die via de tafel op zijn voeten sijpelt.

‘Weg! Ga weg, Edo!’

Rosalie kijkt woest naar mij, en ik moet kiezen. Ga ik op zoek naar haar collega Dewi en laat ik hen beiden zo achter? Help ik Rosalie overeind en probeer ik haar te kalmeren? Of richt ik mij op Edo, om te voorkomen dat de situatie verder escaleert?

Ik kies voor het laatste, ik zie geen andere optie op dit

moment. Werken in de zorg is voortdurend keuzes maken. Soms maak je een verkeerde keuze.

De pupillen van Edo zijn groot, zijn ademhaling klinkt snel. Hij oogt ontzettend gespannen. Eén verkeerde beweging, een verkeerd woordje, het kan dramatische gevolgen hebben voor iedereen in de huiskamer. Ik kijk nog een keer rond. Helaas, Dewi is nog nergens te bekennen. Weer zo'n mooi gevolg van alle bezuinigingen in de zorg: onderbezetting op de huiskamers, of erger, onbemande huiskamers waarin bewoners soms totaal op zichzelf zijn aangewezen.

Ik ga op anderhalve meter afstand naast Edo staan. Niet voor hem, niet achter hem, maar náást hem. Het is de veiligste positie die ik nu kan innemen. Ik praat even op mezelf in: kom op, je kan het, rustig aan. Rosalie gebaar ik stil te zijn en even niet te bewegen. Opstaan kan Edo in woede doen ontvlammen.

Dan begin ik: 'Edo?'

Edo reageert niet. Hij staart naar Rosalie, die nog altijd op de grond ligt.

Ik noem nogmaals zijn naam, iets harder. 'Edo, hier ben ik. Kijk naar mij.' Ik klink vastberaden, het lijkt effect op hem te hebben. 'Edo, ga met mij mee, we gaan die kant op.' Ik wijs richting de deur – 'Die deur' – en maak dan een rookbeweging.

Edo loopt achter mij aan. Op de gang slaat hij een aantal maal tegen de muur. Samen lopen we richting het rookhok. Hij gaat zitten op een stoel. De sigaretten, ik ben ze vergeten. Wat stom. Ik loop terug naar de glazen deur, maar bedenk dan dat ik hem niet zo wil achterlaten.

En dus loop ik terug, recht op hem af, en buig me voorover. En dan gebeurt het. Ineens. In een fractie van een seconde. Een klap. Recht in mijn gezicht.

Mijn schuld. Eén verkeerde keuze. Ik voel de tranen in mijn ogen springen. Even ben ik heel erg kwaad. Niet op Edo, maar op mezelf. Eén verkeerde keuze. Ik verloor het contact door naar de deur te lopen, en zonder weer even opnieuw contact te maken, stond ik plotsklaps voor hem en blokkeerde totaal zijn gezichtsveld. Het was niet Edo die mij een klap gaf, maar zijn amandelkern. Zijn stressknop. Edo zag mij niet aankomen en schrok van mijn onverwachte handelen.

Ik baal ontzettend van mezelf en kijk naar Edo; hij kijkt wat meewarig terug. Ik doe een paar passen naar achteren en ga op gepaste afstand voor hem zitten. Op mijn knieën, zonder peuken, zonder vuur en met een branderig gevoel op mijn wang. Ik heb medelijden met Edo.

Hij hunkert naar contact, maar omdat hij omringd wordt door mensen die hem vaak niet begrijpen, noch over de communicatievaardigheden beschikken om met hem om te gaan, wordt hij gezien als lastig, gevaarlijk en onhandelbaar. Doodzonde. Edo is namelijk ook ontzettend grappig, warm en een enorme muziekliefhebber. We doen hem tekort, en hiermee onszelf. De mooie momenten die we met hem kunnen hebben, ontnemen we onszelf.

‘Sorry, Edo. Het spijt me enorm dat ik u zo heb laten schrikken.’

Edo grijpt mijn arm vast, en ik leg mijn hand boven op de zijne.

Dan stel ik hem die ene belangrijke vraag die hem zo bezighoudt: ‘Van wie houdt jij, Edo, van The Beatles of The Rolling Stones?’

‘Rolling Stones. Dat was muziek, dat wordt niet meer gemaakt.’

Ik lach. ‘Nee’ zeg ik beslist.

Vanaf die bewuste middag zal ik Edo nog een aantal keer zien in zijn leven. Want als psycholoog kom je en ga je weer. Ik zal hem nooit vergeten; hij mij waarschijnlijk wel. Het is het lot van de mens met dementie. Maar Edo heeft mij geleerd hoe belangrijk het is goed contact te maken en te houden met mensen met dementie. Dat je elke keer dat je een contact verbreekt het weer opnieuw tot stand moet brengen. Ik leerde het met een klap, en eigenlijk is iedere klap voor mij een waardevolle les geweest.

Ik ben mijn cliënten dankbaar voor hun lijfelijke lessen. Zo ook Edo.